

Η Αστυπάλεια ανήκε σε πολύ γνωστή οικογένεια. Ήταν κόρη του Αγήνορα και της Περιμήδης, αδελφή της Ευρώπης, την οποία απήγαγε ο Δίας, την έφερε στην Κρήτη κι απέκτησε από αυτήν τον Μίνωα. Ο βασιλιάς πατέρας τους, έστειλε τους γιους του ξωπίσω από τον απαγωγέα, να του φέρουν την κόρη του. Δεν την βρήκαν και ποτέ δεν επέστρεψαν στα πατρώα εδάφη. Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, ο δυστυχισμένος πατέρας έχασε και την άλλη του κόρη. Αυτή τη φορά, ήταν ο θεός Ποσειδώνας που είδε την όμορφη Αστυπάλεια και την ερωτεύτηκε. Την έκλεψε και την έφερε στο νησί που πήρε το όνομά της. Από τον έρωτά τους, γεννήθηκαν δυο γιοι: Ο Ευρύπυλος, βασιλιάς της Κω, και ο Αγκαίος.

Γεννήθηκαν περίπου την ίδια εποχή που ο Δαίδαλος έφυγε από την Κρήτη ή λίγο νωρίτερα. Ο Αγκαίος αναφέρεται ως βασιλιάς των Λελέγων, στη Σάμο. Ως λαός, οι Λέλεγες ανήκαν στο λεγόμενο μεσογειακό υπόστρωμα των μη Ινδοευρωπαϊών κατοίκων, αρκετά πριν από την εμφάνιση των ελληνικών φύλων στον Ελλαδικό χώρο. Στα 1600 π.Χ. όμως, υπήρχαν ακόμα νησίδες με αυτόνομους Λέλεγες.

Ο Αγκαίος παντρεύτηκε τη Σαμία, κόρη του ποταμού Μαιάνδρου, με την οποία απέκτησε μια κόρη, την Παρθενόπη, και τέσσερις γιους, τους Ένουδο, Αλιθέρση, Περίλαο και Σάμο, από τον οποίο πήρε το όνομά του το νησί. Όταν έγινε η Αργοναυτική εκστρατεία, ο Αγκαίος ήταν ανάμεσα στους Αργοναύτες. Κι όταν πέθανε ο τιμονιέρης Τίφης, ανέλαβε αυτός κυβερνήτης της Αργώς.

Αν και κατά βάση ναυτικός, ο Αγκαίος ήταν γνωστός ως καλλιεργητής αμπελιών κι έβγαζε κι αυτός κάποια ποσότητα από το ανά τους αιώνες περίφημο σαμιώτικο κρασί. Κάποτε, όμως, ένας μάντης του προφήτευσε ότι θα πεθάνει πριν να δοκιμάσει το κρασί από τα καινούρια αμπέλια που φύτευε. Έφτασε η ώρα του τρύγου, έγινε ο μούστος, παρασκευάστηκε το νέο κρασί κι έδωσαν του Αγκαίου να πιει. Αυτός, πριν να φέρει την κούπα στο στόμα του, είπε στον μάντη ότι δεν επαληθεύτηκε η προφητεία του. Εκείνος απάντησε:

«Πολλά μεταξύ πέλει κύλικος και χείλεος άκρου» (πολλά μπορούν να συμβούν ώσπου το ποτήρι να φτάσει στα χείλη).

Εκείνη τη στιγμή, μπήκε ασθμαίνοντας κάποιος κι ανήγγειλε ότι ένας άγριος κάπρος είχε φανεί στα χωράφια και κατέστρεφε τα σπαρτά. Ο Αγκαίος άφησε την κούπα, πήρε τα όπλα του και βγήκε να κυνηγήσει τον κάπρο. Ποτέ δεν ήπιε από το καινούριο κρασί καθώς ο κάπρος τον σκότωσε.

Για καιρό, ο Αγκαίος αυτός συγγεόταν με ένα συνονόματό του από την Αρκαδία που μετείχε στην Αργοναυτική εκστρατεία κι αργότερα στο κυνήγι του Καλυδώνιου κάπρου όπου και σκοτώθηκε. Κάποιοι μελετητές δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο και οι δύο μύθοι να είχαν κοινή προέλευση που πιθανολογεί και κοινή καταγωγή των λαών, στων οποίων τις παραδόσεις αναφέρεται η ιστορία αυτή.

Διαφορετική εκδοχή υπήρχε όμως και για τον επώνυμο της Σάμου (την αναφέρει ο Ιάμβλιχος): Ο Αγκαίος ήταν γιος του Δία και κατοικούσε στη Σάμη της Κεφαλονιάς. Ένας χρησμός τον προέτρεψε να πάρει αποίκους από το νησί του, την Αρκαδία, την Αθήνα, την Επίδαυρο και την Χαλκίδα και να αποικίσει το νησί Φύλλιδα ή Μελάμφυλλο. Ο Αγκαίος υπάκουσε στον χρησμό και μετονόμασε το νησί σε Σάμο, για να θυμάται την πατρίδα του. Ο Πυθαγόρας από αυτού τη γενιά έλεγε ότι καταγόταν.

(τελευταία επεξεργασία, 21 Απριλίου 2021)